

De wet Stikstofreductie en Natuurverbetering.

Mei 2020

Han Sluiter

De ontwerpwet Stikstofreductie en Natuurverbetering is voortgekomen uit de uitspraak van de Raad van Staten over de Programmatische aanpak Stikstof (PAS) en de praktijk van bescherming van Natura2000 habitats en –instandhoudingsdoelen tegen de gevolgen van stikstofdepositie. Omdat de gevolgen van stikstofdepositie het meest pregnant in natuurgebieden is aan te tonen, mede gebaseerd om meerjaren onderzoek vanuit de programma's EGM en OBN, spitst de wet Stikstofreductie en Natuurverbetering zich toe op maatregelen in en om Natura2000 gebieden. Hierbij zijn de volgende kanttekeningen te plaatsen:

1. Het probleem van stikstofdepositie, in het bijzonder de grootste veroorzaker: mest, is al erg oud. Zolang de landbouw zich tot een industrieel opgezette bedrijfsvoering heeft ontwikkeld doen zich problemen voor m.b.t. mest (stikstof), ook voor de uitspraak van de Raad van State! Stikstofverbindingen komen tot in het diepe grondwater voor; intensief bemeste delen van Nederland zijn ernstig en onomkeerbaar verontreinigd, niet alleen met stikstof, maar met koper, antibiotica enz. In het Wetsontwerp moeten randvoorwaarden opgenomen voor een generieke vermindering van stikstofdepositie, minimaal op regionaal niveau, gekoppeld aan de ligging van Natura2000 gebieden. Uitkoop van bedrijven en een forse vermindering van de veestapel nabij Natura2000 gebieden wordt hieronder verstaan.
2. Door een koppeling van Stikstofdepositie en Natura2000, op basis van de Raad van State-uitspraak ontstaat een verenging van het probleem, waarbij de sleutel van de oplossing **in** de Natura2000 gebieden gevonden moet worden. Door de jaren praktijk uit de PAS zijn de maatregelen om de effecten van stikstofdepositie in de terreinen maximaal ingezet en zijn de grenzen van effectiviteit in zicht (nog een keer extra maaien?!). Deze simpele koppeling leidt af van wat er werkelijk gaande is in natuurgebieden. De biodiversiteit neemt scherp af, voedselarme milieu's zijn minder soortenrijk en veranderen onomkeerbaar. Effecten van vermessing met stikstof worden versterkt door verdroging (Het volgende majeure probleem voor de natuur in Nederland) en leiden tot niet terug te draaien veranderingen. De "maakbaarheid" die uitstraalt van de huidige aanpak: een onsje meer stikstof, een paar extra maai beurten, gaat voorbij aan de werkelijke analyse van het probleem: het is 5 voor 12 voor de biodiversiteit in Nederland en er zijn allereerst generieke maatregelen nodig voor de reductie van stikstof en vooral rondom Natura2000 gebieden maatregelen die nodig zijn om stikstof te reduceren.
3. De aanpak van het Wetsontwerp en de Memorie van Toelichting beschrijft, mogelijk ongewild, een stikstofplanologie. Gemeenten zijn al volop aan het verkennen wat wel en niet mogelijk is en welke delen van de natuurgebieden en habitats de ontwikkelingen in de weg staan. Met lokale koehandel moet e.e.a. opgelost worden.
4. De EHS en het netwerk van Natura2000 gebieden zijn als concept nooit bedoeld geweest om een sluitend antwoord te geven op een milieuprobleem als

stikstofdepositie. Door het wetsontwerp Stikstofreductie en natuurherstel op te hangen aan deze concepten, daarbij de zogenoemde “witte gebieden (gebieden zonder status)” vergetend, heb ik ernstige twijfels over de effectiviteit voor het doel van het wetsontwerp (natuurherstel en behoud biodiversiteit). Hierbij moet nog opgemerkt worden dat het concept EHS en Natura2000 recent door gelegenheidspolitiek van staatssecretaris Bleeker zijn uitgekleeft, waardoor de concepten ook niet gerealiseerd zijn/worden volgens het oorspronkelijke onderbouwde natuurbeleid.

5. De Memorie van Toelichting is vaag over de basis van het generieke beleid. Direct bij de presentatie wordt verwezen naar een groot aandeel uit het buitenland van de stikstofdepositie (30%). De vaak meer dan 70% van de stikstofdepositie in eigen land die nog eens voor 46% bestaat uit uitstoot uit de landbouw blijft in de aanpak van generiek beleid mistig. Zolang de hoofdoorzaken van stikstofdepositie niet worden aangepakt glijden natuurgebieden verder af en duwen lokale stikstofbronnen natuurgebieden over het randje van de afgrond.
6. Het geeft geen pas om uitgebreid aandacht te besteden aan het feit dat streefwaarden rekbaar zijn en vaak niet ingegeven zijn door urgentie en dreiging maar door, zoals ook in de Memorie van Toelichting vermeld wordt, discussie, haalbaarheid en betaalbaarheid en dat er sprake is van inspanningsverplichting en gehoopt wordt op synergie-effecten. Hoe serieus neemt de overheid het probleem van stikstofdepositie? Beseft de overheid dat het 5 voor 12 is?
7. De ontwerpwet spreekt van natuurherstel (Artikel II lid 1 a.). Net zo belangrijk en niet genoemd is het behoud van biodiversiteit. Natuurherstel is niet voldoende om biodiversiteit te behouden (zie eerdere opmerking over EHS en witte gebieden). Behoud van biodiversiteit moet naast natuurherstel opgenomen worden in de wet.
8. In het wetsontwerp wordt gesproken over monitoring. Het is een simpele constatering er zijn echter de nodige voetangels en klemmen:
 - Om de effecten te kunnen bepalen is dosis-effectonderzoek de orde. Dat is een lastig op te zetten onderzoek;
 - Doordat natuur al jarenlang blootgesteld is aan stikstof zijn er nieuwe evenwichten in ecosystemen ontstaan. Herstel naar de oorspronkelijke ongestoorde evenwichtsituatie van het ecosysteem is een veel langere en moeizamere weg dan het verval.
 - Wat wordt het richtpunt van herstel? Ook weer is er sprake van verstoorde ecosystemen als gevolg van jarenlange depositie. De huidige situatie als uitgangspunt voor herstel nemen is werken met “schuivende panelen”.
 - In de praktijk wordt herstel van natuurgebieden wel ingeruild voor makkelijker herstel door te kiezen voor robuuste natuur met begrazing. Dat heeft echter niets te maken met terugdringen van de effecten van stikstofdepositie en behoud van biodiversiteit.
 - Monitoring in natuur is een meerjaren programma waarbij het terugkeren van soorten en het herstel van ecosystemen (tientallen) jaren op zich kan laten wachten.